

Cam Tavan Sendromu Konulu Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: YÖK Veritabanı Örnekleme*

Examination of Graduate Thesis On Glass Ceiling Syndrome: Sample of YÖK Database

ÖZET

Bu araştırma, cam tavan sendromu konulu lisansüstü tezleri çeşitli özellikleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, tezlerin hazırlandıkları yıl, dil, üniversite, enstitü türü, araştırma yaklaşımları, araştırma yöntemleri, çalışma grupları, veri toplama araçları, konuları ve sonuçları gibi farklı parametreler değerlendirilmiştir. Araştırmanın verileri, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan ve erişim izni bulunan 2011-2022 yılları arasında Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış olan cam tavan sendromu konulu tezlerle sınırlıdır. Erişime kapalı olan tezler çalışmaya dahil edilmemiştir. Nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı bu çalışmada, veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş ve betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel sonuçlarına göre, en fazla tez 2019 yılında hazırlanmıştır ve büyük çoğunluğu yüksek lisans tezi olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen tezlerin çoğunluğu Türkçe olarak kaleme alınmıştır ve nicel araştırma yaklaşımı kullanılarak betimsel tarama deseni benimsenmiştir. Tezler farklı üniversitelerin 25 farklı enstitüsünde hazırlanmıştır, en fazla tez ise sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde yer almaktadır. Çalışma grupları olarak öğretmenler ve kadın okul yöneticilerinin yoğunlukta olduğu görülmüştür. Veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Tezlerde ele alınan konular arasında cam tavan sendromunun kariyer beklentileri ve girişimleri, yöneticilik algısı, cinsiyet temelli ayrımcılık, kadınlara yönelik tutumlar ve kalıp yargılar, toplumsal roller, toplumsal kültür, kraliçe arı sendromu, toplumsal baskı, rekabet, örgütsel adalet ve yaş gibi çeşitli temalar bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına dayanarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cam tavan sendromu, lisansüstü tezler, doküman inceleme, YÖK veri tabanı.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine postgraduate theses on the topic of glass ceiling syndrome. Within the scope of the research, the theses were analyzed in terms of their year of completion, language, university affiliation, institute type, research approaches, research methods/designs, study groups, data collection tools, topics, and findings. The research data is limited to Turkish and English theses on glass ceiling syndrome that were prepared between 2011 and 2022 and accessible through the YÖK National Thesis Center database. Theses that were not accessible were not included in the study. In this qualitative research approach, the data was obtained through document analysis and analyzed using descriptive analysis technique. The main findings of the research are as follows: The majority of theses were completed in 2019. The majority of theses were master's theses. The examined theses were predominantly in Turkish, utilized quantitative research approaches, and employed descriptive survey designs. It was determined that the theses were prepared within 25 different universities, with the highest number of theses being affiliated with social sciences institutes. The study groups in the theses were predominantly composed of teachers and female school administrators. The most commonly used data collection tool in the theses was semi-structured interview forms. The theses revealed that glass ceiling syndrome is related to career expectations and initiatives, perceptions of leadership, gender-based discrimination, attitudes and stereotypes towards women, social roles, cultural factors, queen bee syndrome, societal pressures, competition, organizational justice, and age. Some recommendations were also made based on the findings of the research.

Keywords: Glass ceiling syndrome, postgraduate theses, document review, YÖK database

GİRİŞ

Kadınların çalışma yaşantısına katılımı dünya genelinde artış gösterirken yönetici pozisyonlarında sayıca yetersiz olmaları ve üst düzey pozisyonlara gelememeleri özellikle son yıllarda araştırmalara konu edilmiştir (Mert, 2019). Kadınların çalışma hayatına katılımında artış olmasıyla birlikte yönetici olarak da çalışma hayatında yer almaları gündeme gelmiştir ve bazı yönetici pozisyonlarında yer almaları gerçekleşmiştir. Ancak kadınlar bu pozisyonlarda genellikle alt ve orta düzeydeki yönetici kademelerinde temsil fırsatı yakalayabilmiş, üst yönetici pozisyonlarına ender olarak ulaşabilmiştir. Erkek yöneticilere kıyasla ise kadınlar alt, orta ve üst pozisyonlarda yer alma bakımından hep daha geride kalmışlardır (Mert, 2021).

* Bu çalışma "Cam Tavan Sendromu Konulu Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: YÖK Veritabanı Örnekleme" isimli Ahmet Yesevi Üniversitesi tezsiz yüksek lisans dönem projesinden türetilmiştir.

¹ Öğretmen, MEB, Ankara, Türkiye

² Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir, Türkiye

Melek Öztaş Tanrıkulu¹
Bahadır Gülbahar²

How to Cite This Article

Öztaş Tanrıkulu, M. & Gülbahar, B. (2023). "Cam Tavan Sendromu Konulu Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi: YÖK Veritabanı Örnekleme", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(77): 5090-5101. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.73047>

Arrival: 15 August 2023
Published: 30 November 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Eurydice (2010) raporuna göre kadınların yöneticilik pozisyonlarına istihdamı eğitim kurumlarının kademesine göre değişiklik göstermektedir. Rapordaki çıktılar incelendiğinde kadınların ilköğretim okullarında ortaöğretim kademelerine göre daha fazla oranda yöneticilik pozisyonunda yer aldığı görülmektedir. Bulgaristan, Birleşik Krallık, Avusturya, Polonya, Slovakya ve İzlanda'da ilköğretim kademesindeki yöneticilerin %75'i ve daha fazlasının kadın olmasına karşın ortaokul kademesinde bu oranın sert bir düşüş gösterdiği görülmektedir. Raporda İzlanda, İsveç, Avusturya ve Fransa arasındaki farkın oldukça fazla olduğu dikkat çekmektedir. (%30-%32 kadın yönetici). Raporda yer alan ülkelerin büyük bir kısmında lise (ortaöğretim) kademesi için bu oran %50'nin altında kalmaktadır. Ülkemizde ise Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un MEB'e bağlı kurumlarda görev yapan kadın yöneticilerin sayısının sorulduğu soru önergesine verdiği yanıt şu şekildedir: "28.11.2019 tarihli MEBBİS veri tabanı kayıtlarına göre Bakanlığımızda 548.858 kadın (%53,5), 479.027 (%46,5) erkek personel görev yapmaktadır. Bakanlığımıza bağlı kurumlarda görev yapan kadın yönetici sayısı; daire başkanı 16, genel müdür 1, il milli eğitim müdürü 2, il milli eğitim müdür yardımcısı 13, il milli eğitim müdürlüğü şube müdürü 25, ilçe milli eğitim müdürü 12, ilçe milli eğitim müdürlüğü şube müdürü 132, 2.904 eğitim kurumu yöneticisi (müdür), 13.291 eğitim kurumu yöneticisi (müdür yardımcısı) şeklindedir (TBMM, 2020)." Veriler incelendiğinde bakanlık bünyesindeki kadın personel temsil sayısının erkeklerden fazla olmasına rağmen (her 100 personelin 53'ü kadın), yönetim kademesinde kadın temsilinin oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum yönetim kademesinde kadın-erkek sayısı dağılımındaki eşitsizliği ortaya koymaktadır. Kadınların önünde yönetici olmalarına dair yasal bir engel olmamasına rağmen bu konuda yapılan araştırmalar ve literatür incelendiğinde kadınların yönetici pozisyonlarına ulaşmalarına karşı görünmez ve karmaşık bir direnç sistemi olduğu görülmektedir (Ocak, 2021). Kadınların üst düzey pozisyonlarda çalışmasına engel olan bu ayrımcılığa bağlı yapılan bazı uygulamalar ve kariyerlerinin önüne bilinçli olarak konulan görünmez engeller "cam tavan sendromu" (glass ceiling syndrome) olarak isimlendirilmektedir (Wirth, 2004). Bu görünmez engeller çalışma hayatında birçok alanda ve sektörde görülmekle beraber eğitim sektöründe de oldukça sık görülmektedir.

Cam tavan literatürde üç basamaklı olarak ele alınmış ve bu üç basamaktaki boyutları oluşturan üç ana engel olduğu belirtilmiştir. Bu engeller; kadın yöneticiler tarafından konulan engeller, erkek yöneticiler tarafından konulan engeller ve kişinin kendine koyduğu engeller olarak sıralanmaktadır. Literatür incelendiğinde araştırmalarda, erkekler tarafından kadınların önüne konan engellere daha fazla, kadınlar tarafından konulan engellere daha az yer verildiği ve değinildiği görülmüştür (Aycan, 2005). Üst düzey yönetim pozisyonlarında erkeklerin egemen olduğu bir yapının bulunması Snavely (1993) beş sebebe bağlanmaktadır.

- ✓ Erkeklerin kadınlarla çalışmaktan memnun olmamaları,
- ✓ Kadınların ulaştığı yöneticilik pozisyonlarının, bulunduğu organizasyonu bütünüyle yönetmesine olanak tanımaması,
- ✓ İş ve kariyer tanımlarının erkeklere yönelik tanımlara ve erkeklerin ihtiyaçlarına yönelik şekilde planlanmış olması,
- ✓ Kadınların tarihsel dönemdeki kalıplaşmış konumu,
- ✓ Kadınların iş arkadaşı olan erkeklerle resmiyet dışı iletişim kurmakta zorlanması.

Bu görüşler 1993 yılına ait olmasına rağmen literatür incelendiğinde birçok araştırmaya kaynaklık eden sebeplerin hala aynı olduğu anlaşılmaktadır. Kadın-erkek eşitliğinin yerel bir konu olmaktan öte küresel bir konu olması da bunun ispatıdır.

Cam tavan sendromu kadınların kariyer gelişiminde yavaşlatıcı engeller olarak da tanımlanmaktadır. Bu da erkeklerin iş hayatında kadınlara oranla daha hızlı kazanımlar elde ettiklerini göstermektedir (Weinberger, 2011). Kaldı ki kadınlar elde ettikleri kazanımları daha yavaş elde etse de kariyer yaşantılarında erkeklerle eşit fırsatlar yakalayabilmeleri yer aldıkları örgüt kültürüne göre de değişkenlik gösterebilmektedir. Bazı örgütlerde koşullar eşit olsa da bazılarında kadın çalışanlar kendilerini ispatlamak ve kabul görmek için daha fazla çaba sarf etmek durumunda kalmaktadır (Rosener, 1990). Bu sebeplerle kadınlar kariyer yaşamında erkeklerle eşit koşullara sahip olsa bile görünmez bir direnç sistemiyle karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Örgüt kültürü ve kazanımların hızı dışında toplumsal-kültürel değerler, sosyal normlar ve kalıplar da kadınların istihdamı ve terfileri üstünde etkili olmaktadır. Appold, Siengthai ve Kasarda (1998) tarafından Japonya'da yapılan bir araştırma, kadınların ailelerine karşı sorumluluklarının daha fazla ve daha önemli olarak atfedilmesinin, istihdamlarına ve terfilerine ilişkin olumsuz bir tutum sergilenmesine yol açtığını göstermektedir. Kadınların ailevi sorumlulukları bu şekilde daha fazla üstlenmek durumunda kalmaları, kariyer gelişimleri için sosyal hayatından ve aile hayatından daha fazla feragat etmesi, tatil zamanlarında çalışmalarının veya fazla mesaiye kalmalarının toplum tarafından ve aileleri tarafından hoş karşılanmaması

kadınların iş-aile yaşantısı dengesini kurmada erkeklerden daha fazla zorlanmasına sebep olmaktadır. Bütün bu engellere rağmen kadın yöneticiler kariyerlerinde ilerlemeyi tercih edebilmekte ve birçok değerinden vazgeçmeyi seçebilmektedir. Ancak tüm bu engellerin üstesinden gelerek aile-iş dengesini kuran kadın yöneticiler yine de kendi dışındaki faktörlerden etkilenebilmektedir (Simon, 1995). Bu da cam tavan sendromunun bir ispatı niteliği taşımaktadır.

Cam tavan sendromu günümüzde yalnızca kadınlarla sınırlandırılmamaktadır. Erkeklerin ve etnik azınlıkların da kariyerlerinde tıpkı kadınlar gibi cam tavan sendromu yaşayabileceği belirtilmektedir (Lackwood, 2004). Ancak YÖK Veri Tabanında Cam Tavan Sendromu ile ilgili bugüne kadar yazılmış tezler incelendiğinde eğitim alanında yapılan filtreleme sonucunda 2011-2022 yılları arasında ortaya konmuş 41 tezin yalnızca 2 tanesinin erkek araştırmacılar tarafından alana kazandırılmış olması da oldukça dikkat çekicidir.

Bu saptamalardan hareketle cam tavan sendromunun özellikle eğitim yönetimi alanında kadınların sosyal, psikolojik ve kariyer gelişimleri üzerinde performanslarını etkileyen bir değişken olduğu söylenebilir. Bu değişken, tutumlar, normlar ve toplumsal çerçevede kadın yöneticilerin değerlendirilmesi gibi faktörlere de yansımaktadır. Bu sebeple cam tavan sendromu ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesinin ve yeni çalışmaların literatüre kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bir konuda yapılan araştırmaların incelenmesi, o konuda yapılacak başka çalışmaların yolunu açması ve yeni çalışmalara ışık tutması bakımından önemlidir. Konu hakkında kaleme alınmış bilimsel kaynakların yanı sıra, konunun uzmanları tarafından üretilmiş değerli bilgileri içermesi bakımından lisansüstü tezlerin de incelenmesinin ve analiz edilmesinin önemli olduğu kabul edilmektedir (Jin, 2004).

Lisansüstünde yapılan çalışmalar bilimsel bilginin üretilmesi ve yayılması konusunda katkı sağlamaktadır. Bu katkı hem nitel hem nicel olabilmektedir. Belirli bir alanda yapılan bilimsel çalışmaların derlenerek sunulması da bu nitel ve nicel bilgilerden yola çıkılarak var olan durum konusunda bilgi verebilir (Yıldız, 2004). Hart (1998), bilimsel çalışmaların derlenmesinin önemini ve gerekliliğini şu şekilde vurgulamıştır: Araştırmanın hangi yönlerinin daha önce incelendiğini ve hangi yönlerinin henüz araştırılmadığını belirlemek, yeni bir bakış açısı geliştirerek alana katkıda bulunmak, konuyla ilgili kapsamlı bir bilgi birikimine sahip olmak ve incelenen çalışmalarda kullanılan bilimsel yöntemleri ve teknikleri ortaya koymak. Bu nedenle, bilimsel çalışmaların derlenmesi, mevcut bilgiyi özetleyerek araştırma alanında boşlukları tespit etmek, yeni perspektifler sunmak, kapsamlı bilgi edinmek ve doğru yöntemleri öğrenmek için önemlidir.

Cam tavan sendromunun, kadınların en çok istihdam edildiği sektörlerden biri olan eğitim alanında kadın yöneticilerin yeterince yer almalarının önünde bir engel olduğunun ortaya konmuş olmasının, bu engellerin aşılmasında üretilen stratejiler açısından çıkarımda bulunulmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca eğitim yönetimi alanında literatür incelendiğinde yöneticilik alanında yapılan birçok çalışma olmasına karşın cam tavan sendromu ile ilgili ortaya konmuş çalışmaların oldukça az olması dikkat çekmektedir. Cam tavan sendromuyla ilgili yapılan bilimsel araştırmaların incelenmesi, konuyla ilgili birçok önemli unsurun ve araştırmaların aşamalarının sistemli bir şekilde sunulmasıyla cam tavan sendromunun farklı yönlerinin anlaşılmasını sağlayabilir. Bu çalışmanın amacı, cam tavan sendromunun hangi boyut ve özelliklerinin henüz tam olarak ortaya konulmadığını keşfetmek ve mevcut bilgilere yeni bir perspektif eklemektir. Ayrıca, bu araştırmaların sonuçlarından yola çıkılarak cam tavan sendromunun etkileri anlaşılabilir, konuyla ilgili bir bakış açısı geliştirilebileceği ve kapsamlı bir bilgi birikimi edinilebileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışmalarda kullanılan bilimsel yöntem ve tekniklerin anlaşılmasının, cam tavan sendromuyla ilgili araştırmaların güvenilirliği ve geçerliliği hakkında da önemli ipuçları verebileceği düşünülmektedir.

Özetle, cam tavan sendromuyla ilgili bilimsel araştırmaların sistematik bir şekilde incelenmesi, konunun derinlemesine anlaşılmasına ve üzerinde daha fazla çalışmanın yapılmasına katkıda bulunabilir. Bu çalışmalar, cam tavan sendromunun farklı yönlerini, belirsizlikleri ve etkilerinin anlaşılmasını sağlayarak konuyla ilgili bilinç düzeyini artırabilir.

Bu araştırmanın amacı, lisansüstü tezlerin incelenmesi yoluyla cam tavan sendromu konusunu ele almak ve bu tezlerin çeşitli özelliklerini incelemektir. Araştırmanın odak noktaları tezlerin yılları, dilleri, hangi üniversite bünyesinde hazırlandıkları, hangi enstitü türü bünyesinde hazırlandıkları, araştırma yaklaşımları, araştırma yöntemleri, çalışma grupları, veri toplama yöntemleri, konuları ve sonuçlarıdır. Bu analiz, cam tavan sendromu hakkındaki lisansüstü çalışmaların genel bir resmini çizmeyi ve bu alandaki eğilimleri ve bulguları anlamayı hedeflemektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişim izni bulunan 2011-2022 yılları arasındaki Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılmış cam tavan sendromu konulu lisansüstü tezlerin doküman analizi yöntemiyle incelenmesi ile hazırlanmış nitel yaklaşımlı bir araştırmadır. Nitel araştırmalar, araştırmacının gözlem, görüşme ve belge analizi gibi yöntemlerden faydalanarak gerçekçi ve bütüncül bir şekilde algıları ve olayları ortaya çıkarmak için izlediği bir araştırma yöntemidir. Doküman analizi ise nitel araştırma yöntemlerinden biridir ve yazılı materyallerin analizini içerir. Araştırmacı, gözlem veya görüşme yapmaya gerek duymadan yazılı belgeleri inceleyerek ihtiyaç duyduğu verileri bu yöntemle toplayabilir (Forster, 1994; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu araştırmanın temel amacı, cam tavan sendromu konulu lisansüstü tezleri yıllarına, dillerine, üniversite ve enstitü türlerine, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına ve tezlerin konuları ile sonuçlarına göre analiz etmektir.

Veri Seti

Çalışmanın kapsamı, 'Cam Tavan Sendromu' ile ilgili olarak Türkçe ve İngilizce yazılmış lisansüstü tezlerin yer aldığı Yüksek Öğretim Kurulu'na ait 'Ulusal Tez Merkezi' veri tabanı baz alınarak belirlenmiştir. Evrenin belirlenmesi için, 'cam tavan sendromu' kelime grubuyla bir tarama yapılmış ve ardından konu başlığı olarak 'Eğitim ve Öğretim' kategorisi filtrelenmiştir. Bu filtrelemeler sonucunda, 2011-2022 yılları arasında yazılmış 41 tez listelenmiştir. Yayın izni olmayan tezler çalışma dışında bırakılmıştır. Kalan 39 tezin tamamı evren olmak üzere bu tezler arasından 30 tez seçilerek bu tezler araştırmanın örnekleme olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veriler, bu araştırmanın temel kaynağını oluşturan, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında erişim izni bulunan, 2011-2022 yılları arasında hazırlanmış Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan cam tavan sendromu konulu tezlerdir. Araştırmada, ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilerek amaçlı bir örnekleme yaklaşımı kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede, belirli niteliklere sahip olan bireyler, olaylar, nesnelere veya durumlar gibi gözlem birimleri kullanılır. Seçilen çalışma grubu için bu ölçütleri karşılayan bu birimler çalışmaya dahil edilir (Büyüköztürk ve ark, 2018). Bu bağlamda, bu araştırma için incelenen tezlerde dikkate alınan ölçüt, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan ve cam tavan sendromu konusunda Türkçe ve İngilizce olarak yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden biri olmaktır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinde öncelikle cam tavan sendromu konulu Türkçe ve İngilizce yüksek lisans ve doktora tezlerini bulmak için YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanına ait arama motoru kullanılmıştır. Bu arama motoru yardımıyla ulaşılan tezler arasından 2011-2022 yılları arasında hazırlanan ve erişime açık lisansüstü tezler belirlenmiştir. Bu şekilde belirlenmiş tüm tezler indirilerek toplanmıştır. Sonrasında bu tezler titizlikle incelenmiş ve planlanan ölçütlere uygunluğu değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Doküman analiziyle elde edilen araştırma verileri, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenen temalar doğrultusunda özetlenip yorumlandığı bir yöntemdir. Amacı, elde edilen bulguları düzenli bir şekilde sunmak ve yorumlamaktır. Bu doğrultuda, elde edilen veriler açık ve sistematik olarak betimlenir. Betimlemelerin ardından açıklamalar yapılarak yorumlar getirilir ve bu açıklamalar neticesinde bazı sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

İncelenecek olan lisansüstü tezlerinin tasnif edilmesi amacıyla bu araştırma için bir tez analizi formu geliştirilmiştir. Formda tezlerin adı, yazarı, yazılış tarihi, dili, eğitim düzeyi, hazırlandığı üniversiteler ve enstitüler, araştırma yaklaşımları ve yöntemleri, çalışma grupları, veri toplama yöntemleri, konuları ve sonuçları yer almıştır. Formun analizi neticesinde ortaya çıkan tüm veriler tez analizi formunda belirtilen ilgili kısımlara yerleştirilerek veriler tasnif edilmiştir. Tasnif sonucunda elde edilen veriler bazı temalar altında incelenmiştir. Bu temalar: tezlerin yazıldığı yıl, dil, üniversite, enstitü türü, araştırma yöntemleri, çalışma grupları, veri toplama yöntemleri, konuları ve sonuçları şeklinde sıralanarak başlıklar halinde ele alınmıştır.

BULGULAR**Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı**

Araştırmada incelenen tezlerin yazıldığı yıllara ve lisansüstü eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir

Tablo 1. Tezlerin Yıllara ve Lisansüstü Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora
2011	2	-
2013	1	-
2014	1	-
2015	3	-
2016	1	-
2017	2	-
2018	3	-
2019	6	1
2020	3	-
2021	3	-
2022	4	-
TOPLAM	29	1

Tablo 1 incelendiğinde en fazla sayıda lisansüstü tezin 2019 (f=7) yılında hazırlandığı görülmektedir. En az sayıda tez ise 2013, 2014 ve 2016 yıllarında (f=1) hazırlanmıştır.

Tezlerin lisansüstü eğitim düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde, incelenen tezlerin 29’unun yüksek lisans ve 1’inin doktora tezi olarak hazırlandığı görülmektedir.

Lisansüstü Tezlerin Dillere Göre Dağılımı

Tezlerin hazırlandığı dillere göre dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tezlerin Dillere Göre Dağılımı

Dil	f	
Türkçe	Yüksek Lisans	Doktora
	28	1
İngilizce	Yüksek Lisans	Doktora
	1	-

Tablo 2’de, tezlerden 29’unun Türkçe, 1’inin İngilizce dillerinde hazırlandığı görülmektedir. İngilizce dilinde olan doktora tezi olmadığı tablodan anlaşılmaktadır.

Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Tezlerin üniversitelere göre dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	f
1 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1
2 Marmara Üniversitesi	2
3 İstanbul Maltepe Üniversitesi	1
4 İstanbul Aydın Üniversitesi	1
5 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	3
6 Ankara Üniversitesi	2
9 Akdeniz Üniversitesi	1
10 Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1
11 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	1
12 Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1
13 İstanbul Kültür Üniversitesi	2
14 Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2
15 Gazi Üniversitesi	1
16 Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1
17 Manisa Celal Bayar Üniversitesi	1
18 Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	2
19 Dokuz Eylül Üniversitesi	1
20 Karamanoglu Mehmet Bey Üniversitesi	1
21 Bahçeşehir Üniversitesi	1
22 İstanbul Ticaret Üniversitesi	1
23 Siirt Üniversitesi	1
24 Necmettin Erbakan Üniversitesi	1
25 Hacettepe Üniversitesi	1

Tablo 3'te görüldüğü gibi, birbirinden farklı 25 okul bünyesinde cam tavan sendromu konusunda tez çalışması yapılmıştır. Cam tavan Sendromu konulu en fazla lisansüstü tezin İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi bünyesinde (f=3) hazırlandığı tespit edilmiştir. Cam tavan sendromu konusunda sadece bir tezin bulunduğu üniversite sayısının 19 olduğu ve tezlerin ağırlıklı olarak devlet üniversiteleri bünyesinde hazırlandığı da Tablo 3'ten görülmektedir.

Lisansüstü Tezlerin Enstitü Türlerine Göre Dağılımı

Tezlerin enstitü türlerine göre dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Tezlerin Enstitü Türlerine Göre Dağılımı

Enstitü Türü	f
Eğitim bilimleri Enstitüsü	12
Sosyal bilimler Enstitüsü	14
Lisansüstü eğitim Enstitüsü	3
İdari İktisadi Bilimler Enstitüsü	1

Tablo 4 incelendiğinde, 4 farklı enstitü türü bünyesinde cam tavan sendromu konulu tez çalışmasının hazırlandığı görülmektedir. Cam tavan sendromu konulu en fazla lisansüstü tezin sosyal bilimler enstitülerinde (f=14) hazırlandığı görülmektedir.

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yaklaşımlarına Göre Dağılımı

İncelenen tezlerin araştırma yaklaşımlarına göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Tezlerin Araştırma Yaklaşımına Göre Dağılımı

Yaklaşım	f
Nicel	13
Karma	3
Nitel	14

Tablo 5'e bakıldığında incelenen tezlerin en çok nitel yaklaşımlı olarak hazırlanmış olduğu (f=14) görülmektedir. Tabloya göre karma çalışma sayısı 3, nicel yaklaşımlı çalışma sayısı ise 13'tür.

Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Tezlerin Araştırma Yöntemleri / Desenlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	f
İlişkisel tarama	5
Betimsel tarama	12
Olgu bilim (fenomenoloji)	5
Genel tarama	4
Karma çeşitleme	1
Derinlemesine görüşme	1
İç içe geçmiş çoklu durum	1
Tabakalı örnekleme	1

Tablo 6'dan, ilişkisel tarama ve olgu bilim (fenomenoloji) yöntemiyle hazırlanan çalışma sayılarının beşer, betimsel tarama on iki, genel tarama deseni dört tane; karma çeşitleme, derinlemesine görüşme, iç içe geçmiş çoklu durum ve tabakalı örnekleme desenlerinde ise birer çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Tezlerin büyük çoğunluğunun betimsel tarama deseninde (f=12) olduğu görülmektedir.

Lisansüstü Tezlerin Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Tezlerin Örneklem / Çalışma Gruplarına Göre Dağılımı

Çalışma Grubu	f
Öğretmenler	7
Okul yöneticileri	5
Kadın okul yöneticileri	7
Kadın öğretmenler ve yöneticiler	2
Kadın öğretmenler	3
Sınıf öğretmenleri	1
Eğitim yöneticileri	3
Kadın akademisyenler	2

Tablo 7'ye göre, tezlerin büyük çoğunluğunda çalışma gruplarını öğretmenler ve okul yöneticileri (f=7) oluşturmuştur. Öğretmenleri ve okul yöneticilerini sadece okul yöneticileri ile yapılan çalışmalar (f=5) takip

etmektedir. Öğretmenler ile okul yöneticilerinin çalışma grubunu birlikte oluşturdukları araştırma sayısı 2, çalışma grubunu kadın öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin oluşturduğu çalışma sayısı 3'tür. Sınıf öğretmenlerinin çalışma grubunu oluşturdukları çalışma sayısı 1, kadın akademisyenlerin ise 2'dir.

Lisansüstü Tezlerin Veri Toplama Yöntemlerine Göre Dağılımı

Tezlerin veri toplama araçlarına göre dağılımı Tablo 8'deydir almaktadır.

Tablo 8. Tezlerin Veri Toplama Yöntemleri / Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Yöntemi	f
Anket/Ölçek	13
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	14
Doküman inceleme	3

Tezlerde veri toplama aracı olarak en çok yarı yapılandırılmış görüşme formu (f=14) ve ölçek/ankete (f=13) başvurulduğu Tablo 9'dan anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra 3 çalışmada da doküman inceleme yöntemi kullanıldığı tablodan anlaşılmaktadır.

Lisansüstü Tezlerin Konuları ve Temel Sonuçlarına Göre Değerlendirilmesi

Tablo 9'da, cam tavan sendromu konulu tezlerin yazılış amaçları ve bu çalışmaların sonuçları yer almaktadır.

Tablo 9. Okul Yöneticileri-Okul İklimi İlişkili Tezlerin Konuları (Temel Amaçları) ve Temel Sonuçları

Konu (Temel Amaç)	Temel Sonuç
Eğitim örgütlerinde kadınların yönetsel konuma yükselmelerinde cam tavan etkisi	Kadınların yönetsel konuma yükselmelerinde/yükseltmelerinde önlerinde engeller olduğu araştırmaya katılan katılımcıların yarısından fazlası tarafından ifade edilmiştir.
İlköğretim okullarında görev yapan kadın okul yöneticilerinin cam tavana ilişkin algılarının incelenmesi	Kadın yöneticilerin cam tavan algısının kadın yöneticilerin kariyer beklentilerini ve girişimlerini olumsuz yönde etkileyecek düzeyde olduğu saptanmıştır.
Kadın ve erkek yöneticilerin cam tavan sendromuna ilişkin algılarının incelenmesi	Örgüt kültürü politikaları ve informal iletişim ağlarını kullanma konusunda kadınların erkeklerden daha fazla cam tavan engeli yaşadığı ve evli eğitim yöneticilerinin bekar olanlara göre birden çok alt boyutta daha fazla cam tavan sendromu ile karşılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.
Kadın eğitim yöneticilerinin çalışma ortamları ve kariyer engellerinin incelenmesi	Kadın eğitim yöneticilerinin çalışma ortamlarında karşılaştıkları sorunlar arasında mentor eksikliği, mesainin uzun olması, adaletsiz görev dağılımı ve cinsiyet temelli ayrımcılıklar bulunduğu saptanmıştır.
Kadın maarif müfettişlerinin cam tavan sendromuna ilişkin algılarını tespit etmek	Erkek egemen bir toplum yapısından dolayı kadınların statü ve saygınlık bakımından üst pozisyonda buldukları mesleklerden biri olan müfettişlik mesleğinde, kadın maarif müfettişlerinin "cam tavan" altında çalıştıkları ve yapılan görüşmelerde bu sendromun aşlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.
İl ve ilçe yöneticileri ile okul yöneticilerinin iş hayatında başarılı ve liyakat sahibi kadınların üst düzey yönetsel pozisyonlara yükselmeye karşılaştıkları cam tavan engellere ilişkin görüşlerini ortaya koymak	İş hayatında başarılı ve liyakat sahibi kadınların üst düzey yönetsel pozisyonlara yükselmeye cam tavan sendromu ile karşılaştıkları, bu sendroma genelde yöneticiliğe bakış açılarının yol açtığı saptanmıştır. Ayrıca araştırma sonuçları hem il ve ilçe yöneticileri hem de okul yöneticilerinin cam tavan sendromunun toplumsal engellerine çoğunlukla mesleki ayrımın neden olduğunu ortaya koymuştur.
Devlet okullarında görev yapan kadın yöneticilerin cam tavan sendromu hakkında görüşlerini ortaya koymak	Kadın yöneticilerin yükselmeleri sürecindeki engeller hakkında görüşleri, kadınların en fazla toplumsal rolleri nedeniyle yükselmeye engellerle karşılaştığını göstermektedir. Ayrıca araştırma sonuçları cinsiyet ayrımcılığının kadınların yükselmeye karşılaştıkları bir diğer sorun olduğunu ortaya koymuştur.
Eğitim örgütlerinde görev yapan kadın yöneticilerin kariyer süreçlerinde yaşadıkları deneyimler ışığında cam tavan sendromuna maruz kalma durumlarını incelemek	Araştırma sonucu bireysel, kurumsal ve toplumsal kaynaklı engel türleri arasında katılımcıların kontrol etmekte güçlük çektikleri ya da kontrol edemedikleri cam tavan türleri arasında yer alan; cinsiyet temelli ayrımcılık, kadınlar arası rekabet/kraliçe arı sendromu ve diğer (siyasi ayrımcılık, baskı, sendikal ayrım vs.) şeklindeki kurumsal kaynaklı cam tavan engellerine daha fazla maruz kaldıklarını göstermiştir.
Kadınların okul yöneticisi olmasının önündeki engellerin incelenmesi	Araştırma sonuçlarına göre kadınlar yönetici olmak istese de kadınlara karşı gösterilen tutumlar ve kalıp yargılar ile bunlardan kaynaklanan özgüven eksikliği kadınların daha çok çalışmasına ve yıpranmasına sebep olmaktadır. Araştırma, kadınların yönetici olmaları için engel teşkil eden faktörlerin; toplumsal roller, toplumsal kültür, kraliçe arı sendromu ve cam tavan sendromu olduğunu ortaya koymaktadır.
İlköğretimde görev yapan kadın öğretmenlerin karşılaştıkları cam tavan engelleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi	Araştırma bulguları cam tavan engelleri ile karşılaşan kadın öğretmenlerin kariyer basamaklarında ilerleme isteğinin farkında olmadıklarını, yöneticiliğin erkeklerle daha uygun olduğunu kabullendikleri ve buna bağlı olarak tükenmişlik yaşadığını göstermektedir.
Ortaokul yöneticilerinin cam tavan sendromuna ilişkin algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunun incelenmesi	Araştırma sonuçları cam tavan sendromunu kadınların daha fazla yaşadığını göstermektedir.
Eğitim yöneticilerinin cam tavan sendromuna ilişkin görüşlerinin	Kadın yöneticilerin yönetici olma süreçlerinde ve yöneticilik kariyerlerinde cam tavan engelleri ile karşılaştıkları belirlenmiştir. Ayrıca kadınların cam tavan engelleri en çok

incelenmesi	bireysel olarak yaşadıkları, yani kendilerini engelledikleri sonucuna ulaşmıştır.
Kadın yöneticilerin cam tavan engelleri ile başa çıkma stratejilerinin eğitim kurumu yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda saptanması	Müdür kadrosunda daha çok erkeklerin, müdür yardımcısı kadrosunda ise daha çok kadınların çalıştığı; erkek katılımcıların tamamının evli, kadın katılımcıların yarıdan fazlasının bekar olduğu; doktora mezunu eğitim yöneticisinin hiç olmadığı, yüksek lisans düzeyinde ise kadınların sayısının daha fazla olduğu belirlenmiştir.
Kadın öğretmenlerin yönetici olmaları önündeki engellerin cam tavan sendromu bağlamında incelenmesi	Kadın öğretmenlerin cam tavanını oluşturan engellerin bireysel, örgütsel ve toplumsal olduğu ortaya konmuştur. Bireysel engeller arasında kadın öğretmenlerin isteksizliği; örgütsel engeller arasında en çok vurgulanan çalışma saatlerinin artacağını ancak maaşlarının değişmeyeceğini düşünmeleri; toplumsal engel olarak da baskı olduğu ortaya konmuştur.
Devlet liselerinde çalışan okul yöneticilerinin cam tavan algılarının demografik değişkenlere göre değişkenlik gösterip göstermediğini tespit etmek	Kadınların yönetici olma yolunda cam tavan sendromu yaşadıkları ortaya konmuştur. Demografik değişkenlerden yaş değişkeninin cam tavan sendromuna olan etkisi anlamlı bulunmuştur.
Akademide kadınların önündeki engellerin cam tavan sendromu çerçevesinde incelenmesi	Akademideki kadınlar hem örgütsel hem de sosyo-kültürel faktörlerden etkilenmektedir ve cam tavan akademideki mevcut durumu açıklamak için uygun bir kavramdır. Sosyo-kültürel etkilerin örgütsel engellere göre cam tavan sendromu üzerinde etkisinin daha fazla olduğu da araştırma bulguları arasındadır.
Kariyer uyum yeteneklerinin cam tavan algısı ile ilişkisinin incelenmesi	Kariyer uyum yeteneklerinin cam tavan algısını açıklamada anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.
Okul yöneticisi olma sürecinde kadınların karşılaştığı cam tavan sendromu ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi	Araştırma, kadınların cam tavan sendromunu yaşadıklarını, bundan dolayı da kadın öğretmenlerin yönetici olmak için çaba göstermediğini göstermektedir.
İlköğretim ve ortaöğretim devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin cam tavan sendromu algıları ile örgütsel sessizlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek	Öğretmenlerin cam tavan sendromu algıları ile örgütsel sessizlik düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.
Okul müdürlerinin liderlik stillerine dair öğretmen algılarının incelenmesi ve cam tavan engelleri ile liderlik stilleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu ortaya koymak	Serbestlik tanıyan lider ile cam tavan sendromu arasında düşük düzeyde negatif ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca etkileşimli liderlik ile toplumsal ve örgütsel faktörler arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Eğitim durumuna göre kadınların yönetici olma yolunda karşılaştığı engeller, toplumsal ve örgütsel boyutlarda anlamlı farklılık göstermektedir.
Kadın okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi	Kadın yöneticilerin liderlik stilleri okul iklimi üzerinde anlamlı bir yordayıcıdır. Araştırma sonuçlarına göre, kadın okul yöneticilerinin genellikle otokratik liderlik ve serbest bırakıcı liderlik davranışları gösterdiği görülmüştür.
Kariyer engeli olarak cam tavanın personel güçlendirmeye etkisi	Öğretmenlerin cam tavana ilişkin görüşleri ile yapısal güçlendirmeye ilişkin görüşleri arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.
Cam tavan sendromu konusunda bilgi vermek ve bu alanda yapılan çalışmalara ışık tutmak	Araştırmanın sonucunda kadın yöneticilerin yükselmelerinin önündeki engeller olan cam tavan sendromu bileşenlerinden demografik özelliklere ilişkin önerilerde bulunulmuştur.
Kadın okul yöneticilerinin cam tavan sendromuna yönelik görüşlerini belirlemek	Kadın eğitim yöneticileri yöneticilik kariyerinde cam tavan sendromu yaşamaktadır ve bu durum yeterliliklerini etkilemektedir.
Sınıf öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dair bakış açılarının dersliklere ve eğitim-öğretim süreçlerine yansımalarını ortaya koymak	Okul ortamlarının ve öğretmenlerin cinsiyetçiliği yeniden üretmeye katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair katılımcı öğretmenlerin farkındalık seviyelerine göre cinsiyetçilik ile mücadele konusunda eylemsel bir çaba içinde bulunmadıkları bulunmuştur.
Anaokullarında çalışan kadın yöneticilerin cam tavan algılarının incelenmesi	Kadın yöneticiler kendilerinden alt kademelerde bulunan kadın yöneticilerin terfilerini etkilemeleri, ailevi roller, üst yöneticilerin mobbingine maruz kalmak, engellenmek, rekabet gibi cam tavan sendromuna ilişkin sorunlar yaşamaktadır.
Eğitim sistemi ve eğitime yapılan harcamaların orta ve üst düzey kadın yönetici istihdamına etkisi	Eğitime daha fazla pay ayıran ülkelerin ekonomik düzeyinin ve gelişmişlik seviyesinin daha fazla olması sebebiyle bu ülkelerde kadın istihdamı daha fazladır. Eğitim harcamalarına ayrılan pay arttıkça kadın istihdamı pozitif yönde artmaktadır.
İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algılarına göre erillik dışillik kültür değeri ile kadınların kariyer engelleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek	Araştırma sonuçları öğretmenlerin dışillik kültür değerlerine daha yakın olduğunu göstermiştir. Ayrıca öğretmenlerin erillik kültür değeri ile kariyer engelleri arasında pozitif yönlü yüksek seviyede bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Kadın öğretmenlerin önündeki cam tavan engelleri ve algılanan örgütsel adalet arasındaki ilişkinin incelenmesi	Cam tavan sendromu ile örgütsel adalet algıları arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.
Okul öncesi, ilk ve orta dereceli kamu okullarında görev yapan kadın öğretmen ve eğitim yöneticilerinin cam tavan algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi ve bu okullarda hâkim	Cam tavan sendromu yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılık göstermektedir. Eğitim kurumlarında en yüksek düzeyde algılanan örgüt kültürü boyutunun görev kültürü olduğu bulunmuştur.

örgüt kültürü arasındaki ilişkinin belirlenmesi	
---	--

Tablo 9 incelendiğinde tezlerde ‘‘cam tavan sendromu’’ ile ‘‘kariyer beklentileri ve girişimleri, yöneticiliğe bakış açıları, mesleki ayırım, cinsiyet temelli ayrımcılık, kadınlara yönelik tutumlar ve kalıp yargılar, toplumsal roller, toplumsal kültür, kraliçe arı sendromu, toplumsal baskı, rekabet, örgütsel adalet ve yaş’’ değişkenleri ile arasında anlamlı ilişkiler olduğunun tespit edildiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu nitel yaklaşımlı araştırmanın amacı, cam tavan sendromuyla ilgili lisansüstü tezleri detaylı bir şekilde inceleyerek, tezlerin yıl, dil, üniversite ve enstitü bilgileri, araştırma yaklaşımı, yöntemleri, çalışma grupları, veri toplama araçları, konu ve temel sonuçları gibi unsurlarını sistematik bir şekilde analiz etmektir. Özellikle, kadın yöneticilerin deneyimlediği cam tavan sendromu ve bu sendromun alt bileşenleriyle ilgili yapılan bilimsel çalışmaların (tezler ve makaleler) sayısının sınırlı olması, mevcut çalışmaların sonuçlarının karşılaştırılması ve tartışılması konusunda kısıtlılık arz etmektedir. Bu nedenle, bu araştırma, cam tavan sendromu alanında daha kapsamlı bir bilgi birikimi oluşturmayı ve konuyla ilgili yapılan çalışmalar arasında bağlantılar kurmayı hedeflemektedir.

Araştırma verileri, 2011-2022 yılları arasında Türkçe ve İngilizce olarak YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında bulunan ve erişim izni verilen tezlere dayanmaktadır. Yapılan tarama sonucunda, bu veri tabanında cam tavan sendromu konulu 41 lisansüstü tez çalışmasının yer aldığı belirlenmiştir. Ancak, bu sayının yeterli olmadığı düşünülmektedir. Cam tavan sendromunun eğitim-öğretim kalitesini, kadın ve erkek yöneticilerin ve diğer paydaşların performans ve verimliliklerini etkileyen önemli bir değişken olduğu göz önüne alındığında, daha fazla tez çalışmasına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Bu nedenle, cam tavan sendromuyla ilgili yapılan tez çalışmalarının artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Yıl bazında değerlendirildiğinde, cam tavan sendromu konulu tezlerin en fazla 2019 yılında yoğunlaştığı (f=7) görülmektedir. Bu sayıyı 2022 yılında hazırlanan tezler (f=4) takip etmektedir. 2019 yılından önceki yıllarla karşılaştırma yapıldığında 2019 yılında hazırlanan tez sayısının artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebinin cam tavan sendromu konusuna gösterilen ilginin artmış olması olabileceği düşünülmektedir. 2019 yılı sonrasında bakıldığında 2020 yılına kadar hazırlanan tez sayısının 13 olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebinin de 2020 yılında hazırlanan tezlerin pandemi döneminde hazırlanmış olmasının bir dezavantajı olabileceği düşünülmektedir.

Eğitim düzeyleri bakımından tezler incelendiğinde, tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans tezlerinden oluştuğu (f=30) görülmektedir. Doktora tezi sayısının ise sadece 1 olduğu dikkat çekmektedir. Bu farklılık, Türkiye’de yer alan üniversitelerde yüksek lisans alanında yapılan çalışmaların doktora alanında yapılan çalışmalara göre daha yaygın olması ile açıklanabilir. Tablo 2 incelendiğinde Türkçe dilinde yazılan tez sayısı 29 iken İngilizce dilinde yazılan tez sayısının 1 olduğu görülmektedir. İngilizce olarak hazırlanan tezlerin uluslararası düzeyde daha fazla dikkat çekmesi, daha çok okunması ve araştırmacılar tarafından daha fazla alıntı yapılması beklenir. Dolayısıyla, İngilizce tezlerin sayıca azlığı (f=1) ve bunun doktora tezi olmaması olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü dünya çapında değerlendirildiğinde dili İngilizce olan tezlerin daha fazla atıf alması, daha çok okunması ve daha fazla araştırmacı ulaşması beklenmektedir.

Cam tavan sendromuyla ilgili tezlerin 25 farklı üniversite çatısı altında hazırlandığı tespit edilmiştir ve Tablo 3’de bu üniversitelerin çoğunun devlet üniversitesi olduğu görülmektedir. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, cam tavan sendromu konulu tezlerin en yoğun olarak hazırlandığı üniversite olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, cam tavan sendromu konusunda sadece 1 (bir) tezin hazırlandığı üniversite sayısı da 17 olarak belirlenmiştir. Türkiye genelinde 25 üniversite tarafından cam tavan sendromu konulu tez çalışmalarının gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, konuyla ilgili herhangi bir tez çalışmasının yapılmadığı birçok üniversitenin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, kadın yöneticilerin performansı ve motivasyonu üzerinde doğrudan etkili olan ve belirleyici bir faktör olan cam tavan sendromunun önemini vurgulayan bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, farklı şehirlerdeki üniversitelerde cam tavan sendromu konusuyla ilgili lisansüstü çalışmaların yapılması gerektiği ve bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 4 en fazla tezin sosyal bilimler enstitüleri tarafından hazırlandığı göstermektedir.

Tezlerin büyük çoğunluğu nitel yaklaşımla (f=14) hazırlanmış çalışmalardır. Karma yaklaşımlı çalışma sayısının 3, nicel yaklaşımlı çalışma sayısı ise 13 olduğu belirlenmiştir. Cam tavan sendromu kavramı algıya dayalı bir kavram olmasından dolayı nitel yaklaşımın bu kavram ile ilişkili çalışmalarda daha fazla kullanılan bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Tezlerin araştırma yöntemleri ve desenleri incelendiğinde, çoğunluğunun betimsel tarama desenine sahip olduğu görülmektedir ($f=12$). Eğitim bilimleri alanında hazırlanan doktora tezlerinin genellikle tarama deseniyle hazırlandığı bilinmektedir (Fazlıoğulları ve Kurul, 2012). Bununla birlikte, tek bir yöntem veya modelin kullanılması kolaylık sağlayabilirken, farklı yöntemlerin ve modellerin bir araya gelmesinin çalışmaların kalitesini artırabileceği söylenebilir. İncelenen tezler arasında sadece 3'ünün karma çalışma niteliğine sahip oluşunun sebebi, karma çalışmaların veri toplama ve analiz etme sürecinde hem nitel hem de nicel anlamda beceri gerektirmesi sebebiyle araştırmacılar için daha zorlayıcı olması olarak değerlendirilmektedir. Nicel çalışma sayısı ise 12 olarak belirlenmiştir. Cam tavan sendromunun nicel olarak ölçülmesinde kullanılan ölçeklerin, nicel çalışmaların yapılmasına yardımcı olması bakımından en az nitel çalışmalar kadar önem arz ettiği düşünülmektedir.

Tezlerin çalışma gruplarına ilişkin analizi, çalışmaların büyük bir kısmının ($f=14$) öğretmenler ve kadın yöneticiler tarafından oluşturulduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin sayılarının fazla olması, kolay ulaşılabilir olmaları ve cam tavan sendromunun eğitim ortamlarında daha sık görülen bir sorun olmasının bunda belirleyici olduğu düşünülmektedir.

Tezlerde veri toplama aracı olarak en sık kullanılan araçların yarı yapılandırılmış görüşme formu ($f=14$) ve ölçek ($f=13$) olduğu belirlenmiştir. 3 çalışmanın ise doküman inceleme metoduyla yapıldığı tespit edilmiştir. Alper ve Gülbahar (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, ölçeklerin yanı sıra görüşmelerin de yoğun bir şekilde kullanıldığını vurgulanmaktadır. Araştırmacılar, ölçeklerin pratik bir şekilde uygulanabilmesi, düşük maliyetli olması, net ve objektif sonuçlar elde etmesi ve veri toplama ve analiz sürecini hızlandırması gibi avantajlarından dolayı ölçekleri tercih etmektedirler. Ancak görüşmelerin, katılımcıların derinlemesine düşüncelerini ve deneyimlerini ortaya koymak açısından önemli bir rol oynadığı da belirtilmektedir.

Araştırma kapsamındaki tezlerin konuları ve temel sonuçları incelendiğinde, cam tavan sendromu ile ilişkilendirilen değişkenler arasında kariyer beklentileri ve girişimleri, yöneticiliğe bakış açıları, mesleki ayırım, cinsiyet temelli ayrımcılık, kadınlara yönelik tutumlar ve kalıp yargılar, toplumsal roller, toplumsal kültür, kraliçe arı sendromu, toplumsal baskı, rekabet, örgütsel adalet ve yaş bulunmaktadır. Bu değişkenlerin cam tavan sendromu ile ilişkisine paralel olarak Türkkahraman ve Şahin (2010) tarafından yapılan bir araştırmada kadınların kariyer hedeflerine yönelik olarak aile ve iş arasında bir denge kurması gerektiğinden söz edilmektedir. Kadınların üst düzey yönetim pozisyonlarına ulaşmada karşılaştıkları engellerden en büyüğü ise cinsiyet ayrımcılığıdır (Utma, 2019). Cam tavan sendromuna yönelik bir uygulama çalışmasında ise kadınların birden fazla rol üstlenmeleri, örgüt kültürü, mesleki ayırım yapılması ve toplumsal roller gibi etkenlerin, kadınların cam tavan sendromu geliştirmeleri ve kariyerlerinde ilerleyememelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir (Leblebici ve Karcioğlu, 2014). Bu araştırmaların sonuçlarının bu çalışmada incelenen tezler ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Cam tavan sendromunun en çok kadın yöneticiler tarafından yaşanması anlaşılacağı üzere birçok değişkene bağlı olabilmektedir.

ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı 2011-2022 yılları arasında cam tavan sendromu konusunda hazırlanan lisansüstü tezleri incelemektir. Bu bağlamda, ulaşılan sonuçlardan yola çıkılarak birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- ✓ Bu çalışma kapsamında incelenen 30 lisansüstü tezin 29'unun yüksek lisans, 1'inin doktora tezi olduğu görülmüştür. Bu sonuca dayanarak kadın yöneticileri ve öğretmenleri doğrudan etkileyen cam tavan sendromu konusunda doktora düzeyinde çalışmaların yapılması teşvik edilebilir.
- ✓ Çalışmada karma araştırma modelinin kullanıldığı araştırma sayısının 3 olduğu tespit edilmiştir. Nitel ve nicel verilerin birlikte kullanılmasını gerektiren karma model kullanılan araştırma sayılarının artırılması, cam tavan sendromu konusunda yapılacak çalışmaların niteliğini iyileştirebilir.
- ✓ Çalışmada incelenen tezlerin 25 farklı üniversite çatısı altında hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu konuda lisansüstü çalışmaları az olan veya hiç çalışması bulunmayan üniversitelerin de bu alanda çalışmalar yapması alana katkı sağlayabilir.
- ✓ Bu çalışma kapsamında incelenen tezler yalnızca yurt içinde hazırlanan çalışmaları örneklemektedir. Cam tavan sendromu konusunda yurt dışında hazırlanmış olan tezler de incelenerek karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Bu çalışmada incelenen tezlerin çalışma grupları ağırlıklı olarak kadın yöneticiler ve öğretmenlerdir. Benzer çalışmaların çalışma grupları, okulun diğer paydaşlarının da katılımıyla çeşitlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acker, J. (2009). From glass ceiling to inequality regimes. *Sociologie du travail*, 51(2), 199-217.
- Aksu, A. (2019). Okul yöneticisi olma sürecinde kadınların karşılaştığı cam tavan sendromu ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir
- Alper, A. ve Gülbahar, Y. (2009). Trends and issues in educational technologies: A review of recent research in TOJET. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 8 (2), 124-135.
- Appold, S. J., S eng h , S. ve Kasarda, J.D. (1998). The Employment of Women Managers and Professionals in an Emerging Economy. Gender Inequality as an Organizational Practice. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 43, No. 3.
- Aycan, Z. (2005). ‘‘Kadın Kariyer Gelişiminin Önündeki Engeller’’ , www.insankaynaklari.com.
- Ayrancı, E. & Gürbüz, T. (2012). Considering Glass Ceiling In Turkey: Ideas Of Executives In Education Sector Regarding Women In The Workplace. *International Journal Of Human Resource Studies*, 2 (4), (126-151).
- Binen, B. (2013). Kadın öğretmenlerin yönetici olma taleplerini etkileyen etkenler: Adana ili araştırması örneği (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelik, B. (2008). Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumlar ve Düşünme Stilleri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ersoy, G. (2019). Devlet liselerindeki okul yöneticilerinin cam tavan sendromuna yönelik algıları: İstanbul ili Büyükçekmece ilçesi örneği (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- Eurydice. (2010). *Focus on higher education in Europe 2010: The impact of the Bologna Process*. Brussels, Belgium: European Commission.
- Fazlıoğulları, O. ve Kurul, N. (2012). Türkiye’deki eğitim bilimleri doktora tezlerinin özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 43 -75.
- Forster , N. (1994) . *The analysis of company documentation*. C.Cassell and G. Symon (Eds.) Qualitative methods in organizational research: A practical guide.London: Sage.
- Gökkaya, V., 2014. Cam Tavan, Kadın Ve Ekonomik Şiddet, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (26), ss.371-383
- Hymowitz, C., & Schellhardt, T. D. (1986, March 24). The Glass Ceiling. The Wall Street Journal. Special Report On The Corporate Woman.
- Jin, Y. (2004). The development of the China networked digital library of theses and dissertations. *Online Information Review*, 28(5), 367-370. <https://doi.org/10.1108/14684520410564299>
- Korkmaz, H., 2016. Yönetimde Kadın ve Cam Tavan Sendromu, *Alternatif Politika Toplumsal Cinsiyet Özel Sayısı*.
- Kurnaz, Ş. (1999). Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadınların Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 143, 99-111.
- Leblebici, Y., & Karcıoğlu, F. (2014). Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: ‘‘Cam Tavan Sendromu’’ Üzerine Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(4).
- Lockwood, N. (2004). The Glass Ceiling: Domestic and International Perspectives. <http://www.shrm.org/Research/Articles/Documents/040329Quarterly.pdf>
- Longo, P. & Straehley, C.J. (2008). Women’s Efforts To Gain Status In Surgery. *Gender Medicine*, 5 (1), (88-100).
- MEB (2005). Milli Eğitim Sayısal Veriler 2004-2005. Milli Eğitim Bakanlığı, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara.

- Mert, P. (2019). Kadın öğretmenlerin yönetici olmaları önündeki engellerin cam tavan sendromu bağlamında incelenmesi [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi
- Mert, P. (2021). The Relation of Paternalistic Leadership with Glass Ceiling Syndrome. *Problems of Education in the 21st Century*, 79(5), 767-780.
- Moralioğlu Korkmaz, S. (2010). Kamu kurumlarında görev yapan kadın yöneticiler; Kayseri ili örneği (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- Ocak, A. (2021). Türk Eğitim Yönetiminde Kadının Adı Yok . *Alanyazın* , 2 (1) , 15-25
- Orbay, İ. (2018). Ortaokul yöneticilerinin cam tavan sendromuna ilişkin algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşma durumunun incelenmesi (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- Öğüt, A., 2006. Türkiye'de Kadın Girişimciliğin ve Yöneticiliğin Önündeki Güçlükler: Cam Tavan Sendromu, *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (1), ss.55-77.
- Rosener, J.B. (1990). Ways Women Lead, *Harvard Business Review*, November December, 119-125.
- Shields, N. G. (1978). Woman labor force and education. *Economics of education*. Oxford: Pergamon Press.
- Simon, J. (1995). The Double-Glazed Glass Ceiling in Australian Libraries. *Women in Management Review*, 10(8), ss. 19-29.
- Snavelly Kay (1993). "Managing Conflict Over The Perceived Progress Of Working Woman". *Business Horizons*, Mart-Nisan, 17-22.
- Süleymanova, E. (2019). Kadın öğretmenlerin kariyer süreçlerinde karşılaştıkları engellerin incelenmesi: İstanbul ili örneği (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- TBMM (2020). Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlarda görev yapan kadın yönetici sayısı. 27/3 dönemi-yılı ve 7/21364 esas numaralı yazılı soru önergesine ilişkin bilgi. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.sorgu_baslangic
- Türkkahraman, M., & Şahin, K. (2010). Kadın Ve Kariyer. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 75-88.
- Utma, S. (2019). Kadına Yönelik Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Cam Tavan Sendromu. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 11(1), 44-58.
- Ünal, A., (2015). Cam Tavan Etkisinin Aşılmasında Dönüşümsel Liderliğin Rolü Bilişim Sektöründe Çalışan Kadın Liderler Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Düzce: Düzce Üniversitesi, SBE.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2004). Türkiye'deki yetişkin eğitimi araştırmalarına toplu bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 78-97.
- Yıldız, E. (2020). Cam tavan sendromu: eğitim kurumlarında çalışanlara yönelik bir araştırma (yüksek lisans tezi). YÖK tez merkezinden edinilmiştir.
- Yılmaz, O. (2013). Okul yönetiminde cinsiyet etkeni ve kadın öğretmenlerin yöneticiliğe bakış açıları: Küçükçekmece ilçesi örneği (yüksek lisans tezi).
- Weinberger, C. (2011). In Search Of The Glass Ceiling: Gender And Earnings Growth Among U.S. College Graduates In The 1990s. *Industrial & Labor Relations Review*, 64 (5): 949-980.
- Wirth, L. (2004). Outcome of patients with pulmonary carcinoid tumors receiving chemotherapy or chemoradiotherapy. *Lung cancer*, 44(2), 213-220.